

(א) לעיל ת"ט. (ב) גיטין לא. (ג) ויקראו ובע"י אחת שם. (ד) ע"י בערוך ערך ערך שכתב בשם רבינו גרשום פירוש נכון על זה, (ה) ונמרה רש"י, (ו) כ"א: תלמודי יו"ט, (ז) וע"י מ"י"ט דהכא סוף מ"ק ומ"ט ע"ד כימא פ"ה מ"י ע"ש, (ח) וז"ל הערוך ערך אסתא ע"י חס' גיטין לא: ד"ה שדיא נשי,

תורה אור השלם

- 1 תמננתך יאבר נין יפרש בנפיו לתיקן: איוב לו כי 2 אתה רואי ? לברך אתה עשית את השמים שמי השמים וכל צבאם יאריך וכל אשר עליה הימים וכל אשר בהם ואתה מורה את כלם וצבא השמים עלי משתחרים: בחמיה טו 3 השתלח ביקים ילכו ויאמרו לך הגב:
- איוב לח לה 4 ודנה המלאך הורב בי יצא ומלאך אחר יצא לקראתו: זכריה ב 5 יערו בפקד לקחי תול כול אמרתי בשערים עלי דשא וכרביבים עלי עשב: דברים לב ב 6 הולים ונה מביס ונסק בקנה ישקלו ישברו צורף וישערו אל יסדור אף ישערוהו: ישעיהו מו ו

הגהות הב"ח

(א) ג"י שהוריענו מקום מפלה: (ב) שם אמר רב יסודה אמר רב מ"ל דמנין עיקר: (ג) רש"י ד"ה אלף וכו' קשה תמיד אל"כ: (ד) ד"ה והנה המלאך וכו' שחור בו המקום מליחן זה מדה: (ה) תוס' ד"ה לל וכו' דלמך שכינה כ"מ ומלך דלמך:

מוכח רש"י

ומרחיקין את המשרה. מ"ט ששורין בו את הפסוק מן הירק. שמיני משל, כרוב וזמון וכרובין (לע"י י"ח). ואת הכרובין. כמ"ה פירוש"ש (ש"ס). ואת החרדל מן הדבורים. שאילוף את החרדל ומזהר את פיהם ואוכלות את דבשתן (ש"ס). ד' רהות מנשבות בכל יום. מרחית בנקר וכות דלומות כמ"י הי"ט ומעריבת בתחלת הילה ופנות כמ"י לילה. כמהלך חמה שמהלכת ממוח לדרום ומדרום למערב וממערב לרשומות של יום מנשבת רוח מזרחית מהלך המה ושם חמיות רוח דרומית ובתחלת הילה רוח מערבית ובתחלת רוח מערבית (ברכות ג). ורחד צפונית. נמה היא כל חמה ולא לנמה ומתמקת את שאר היומות (גיטין י"א).

שעושה אומו גלל מרצה לו וצל וסורף את הזרעים שזרעו בו: **בתנ"י** **את הנבלות ואם הקברות כו'.** משום ריש רע: **אלא למורה העיר.** שאין הרוח מזרחית קשה (א) **תדיר אל"כ** צאה לפורענות **אבל כדרכה היא חמה ומנשבת ננחת דכתיב (וי"ה ד) רוח קדים חרישית ומן השמש וגו' לפיכך אינה מביאה הריח לעיר: חוץ מן מעריבה.** בגמ' מפרש טעמא: **גב' וסומך.** אינו כריך להרחיק נ' חמה: **שאינו עושה כלל ומרחיק נ' חמה דקאמר ר"ע** **אשאר רוחות דרישא קאי:** **תדירא כרוחם.** אותו זל **תדיר** כרוח שרוח מערבית מנשבת **תדיר משאר רוחות:** **רוח לפונים מנשבת עם כל חסם.** מהרוחות לפי שהיא רכה ומתוקה ולולה כדאמר גיממות (דף ע"ב). ומתמקתן: **בו נז.** מלאך העשוי דממות נז: **מעמידה.** כנפיו: **תדירא שכינה.** כמעריבה היא שוכנת: **לאזוניו.** אנשי כנע"ג שאמרו מקרא זה בספר עזרא: **וצבא השמים.** השמש והירח העומדים כמורה: **לך משתחיים.** למערב: **ודלמא.** הם למורה משתחיים וכי תימא אין דרך להשתחוות סמוך לרז הם עושין כעצד שנטל פרס מרבו וחזר לאחוריו ומשתחוה כשהוא הולך לאחוריו מנטול פרס מתרחק ממיד כהשתחיה: **פרס.** מתן: **אסה הוא ה' לנדך.** בתר"י **וצבא השמים כתיב ועל עסקי שליחות** **כצבא השמים הוא מנשבת ואומר חמה הוא לנדך כמדה זו:** **לשם מחוירין שליחותן.** כשצדין לומר שעשו שליחותך עומד עם: **למקום שמתלחין.** פ"י בצאות מקום שנשתלחו שם אף שם השכינה מנ"יה ואומרים לו עשיו שליחותך: **והנה המלאך הווצר כי יוצא.** כנצואת זכריה למוד את ירושלים כמה ארכה וגו' ומלאך אחר יוצא לטמור שליחותו של ראשון שחור בו המקום (י) **ולא יתן זה מדה ואומר פרות משז ירושלים והרי שניהם מאת השכינה צאים ואחרינו לא נאמר אלף לקראתו זה צא מכאן וזה צא מכאן: רצ ששם.** מאור עינים להתפלל: **דמורו זה מיני.** תלמידי עובדי ע"י(ו) מורים הוראה להתפלל למורה: **אוריה.** אני שמעתי כך קורין למערב בלשון פרסי. ו"ג שך קורין למורה בלשון לעז והיינו דקאמר אורי יה שהשכינה כמעריבה ופניו למורה מנאל המורה אוריו: **יערוף כמעריקה.** משה רבינו דימה את התורה לארבע רוחות כסם שאי אפשר בלא הם כך **אזי אפשר לעולם בלא תורה:** **מערפו של עם שהשכינה כמעריבה ס"ל.** ואני אומר מאחוריו של עולם שהמעריבה קרוי אחר שנאמר הן קדם האלך ואיני ואחר ולא צדין וגו' (איוב כג): **שמונס אס הוהב.** שמתממת ומביאה שרר ורעבון צא והוצב זל: **וכן הוא אומר.** דכתיב וילתא גבי וצב: **כשעיר.** שד: **לאכסדרה**

לא יחפור פרק שני בבא בתרא

כה.

עין משפט
נר מצוה

פב א ב מ"י פ"י מהל'
שנים הל' ג סמנ עשין
פכ טושי"ח ח"מ ס"י קנה
סע"ף ג:
פג ג מ"י שס הלכה ה'
סמנ שס טושי"ע שס
סע"ף לא:
פד ד טושי"ח ח"מ ט"ז
סע"ף ג כננ"ה:

גליון הש"ם

גמרא ומשתחוה קשיא ע"י סנהדרין דף לא ע"ב: **תוס' ד"ה אוריה בו וד"ה עיקר.** ע"י קדושין דף יב ע"ב **תוס' ד"ה והאלף:** שם ד"ה רוח מוחות. כדפי' הקונטרס כממני' לל"ל כדפי' מתקוף ח'':

רבינו גרשום

פ"כא בורסקי. מקום שמעבדין בו העורות ומסריח: **אלא למורה העיר.** מפני שרוח מעריבה שהיא תדירא מנשבת בו דרוחה הסריחה שאינה באה לעיר: **חוץ ממערבה.** שהיא תדירא ודרחה את הסריחה לעיר (ב) **מש"ה אין עושין:** שאילמלא כן שרוח צפונית מבלבלתן איך העולם מתקיים: **פירוש כפיו לחימן.** משום דמעמידה לאתו רוח תדיר: **במערב.** שהשכיני' במערב ומש"ה צריך להרחיק משם: **לך משתחיים.** [צבא] השמיים היינו השמש והירח כשיוצאים במורה לך משתחיים למערב ושם צריך להחזיר בשעת תפלה: **ויאמא.** שהשכינה כמורה פניהם לשכינה כמורה ומשתחיים ושוב יוצאין לבדך וזורחין קשיא: **אם משיחתוהך ומשנה מבשר דם:** ויאמרו לך הגנן. כ"מ ש"ן. (מלמד) שהשכינה חבול מקום: **והנה המלאך הדובר בי יוצא מאת השכינה ומלאך אחר יוצא לקראתו.** מן צד אחר יוצא ולמדי שכינה: **ומדיי בה מיני.** שמשתחין לצבא השמים היוצאין מן המורה: **אוריה.** קורין בלשון לרוח מעריבה: **יערוף כמטר לקחי.** זה שבו מן מעריבה. שבה מעריבה של עולם. מרוח שכינה ערפו של שכינה הוא. דכתיב צפון וימין אתה בראתם דמשמע דימינו של שכינה כדרום ושמואלו לצד צפון ופניו למורה וערפו למערב אלמא דשכינה במערב: **והול כול אוריה.** היינו שמואלו תורה שנוסק שלא לשמה מביא רעה לעולם כרוח צפוני שנושבת ומביא רעה לעולם: **עד שבולת את ההוב.** שותנין בני אדם כספס וההב כוול בשביל התבואה: **כשערים עלי דשא.** זהו העוסק בתורה שלא לשמה: **כשערים.** כשר: **וכל העוסק בתורה לשמה מביא טובה לעולם כרביבים הללו שוודרין בנחת:**

שעושה אותו גלל. אע"ג דגלל משכיח הקרקע כשהיא כולה גלל מוזיק: **אין עושין בורסקי אלא כמורה העיר.** משום דרוח מעריבה שהיא קשה ירחיק ויולך הריח מן העיר כדלמרי' (ברכות מ). **הישן למורה גרנו דמו כראשו מפני שרוח מערבית מביא הקש כחוטמו:** **מפני שהיא תדירא.** לא גרסי' מ"ט דמן הצרימא היא דהכי איתא כמספתא (פ"א ע"ש): **וצבא השמים** א"ך משתחיים. **ול"מ** צליה נמי כמורה משתחיים וי"ל דאין לנו ללמוד אלף ממה שאנו רואין ול"מ ואמאי לא נדע מקום מפלה מציית המקדש שהיתה שם שכינה כמעריבה וי"ל דמשם אין ללמוד דלע"ג דשכינה ככל מקום אי אפשר להשים ארון וכפורת אלף כזל אחד וי"ל צ"ל אומר דמשם אין ללמוד דשכינה כמעריבה דהכי דכתיב קדשי הקדשים היא כמעריבה המקדש מ"מ הארון שהשכינה שם כדכתיב (שמות כה) **ונועדתי לך שם היה כמורה בית קדשי הקדשים:** **לכ"כ רוחתא אוקמן.** כל הני אמוראי לית להו הא דמניא כצרכות (דף ג) **שחייב אדם להתפלל נגד ירושלים משום דכתיב והתפללו אליך דרך ארצם אלף סברי כ"י** ישמעאל דלמך (ס) **כ"מ שכינה ומלך דלמך שכינה כמעריבה סבר כר"ע** דלמך מפני שהיא תדירה ור' חנינא דשמעתי דלמך כגון אמון דיתבון לכפונא דלרעא דישאל דלרימו סבר לה ככרימא דצרכות:

אור"ה. לשון שפ"ה דלוריה מעריב נראה לר"ת * ולר"ח עיקר (א): **רוח מעריבת שבא מעריפה של עולם.** כדפי' בקוגנט' מאחורו של עולם דמעריב קרוי אחר דכתיב אחר וקדם לרמתי ודכתיב [צמגיגה] (דף יג). **לענין מורה ומערב וכתיב נמי ארס מקדס ופולשתיס מאחור (ישע"ה ט) וקרי נמי דרוס ימין ולצפון שמאל כדלמרי' כשמעתי ויינו משום דשכינה כמעריב ופני השכינה למורה לכן קרוי מעריב אחר ומורה קדם ודרוס ימין וצפון שמאל ולמ"ד שכינה ככל מקום צ"ל דהאי דקרי מורה קדם ומעריב אחר ודרוס ימין וצפון שמאל משום שכינה ופני השכינה כלפי ישראל שהיו כמורה ומשתחיים שם: **הג"ה** **ה"ה** ורבינו יצחק בר יהודה פירש דכשמעמך אדם הראשון כשנצרך היו פניו למורה ואין נראה שהיה ערפו כלפי השכינה למלך דלמך שכינה כמעריב. ע"כ הגה"ה: **רוח מזרחית שמשערת כל העולם כולו.** והא דמשמע כמתמיתין שהיא נומה מכל הרוחות היינו כשהיא צאה כדרכה אצל כשצאה לפורענות היא מסערת * כדפי' הקונט' כמתמיתין וממוריס**

כמל אמרתי זו רוח צפונית זהב מכים כשעירים עלי דשא זו רוח מזרחית שמשערת את כל העולם כשעירי * וכרביבים עלי עשב זו רוח דרומית שהיא מעלה רביבים ומגדלת עשבים תניא ר"א אומר עולם לאכסדרה

(א) נראה דל"ל מש"ה אין עשין כל עיקר.